

Özel Dosya: Görsel-İşitsel Alanda ‘Yerellikleri’ Yeniden Düşünmek

Ayşegül Kesirli Unur, Nazan Haydari

‘Yerellik’ kavramı; bir yer, bir his, bir topluluk veya kolektif bir deneyim gibi birbirinden farklı birçok tartışma alanıyla ilişkilendirilebilir. Bağlamsal olarak sınırlar, karşıtlıklar ve kısıtlamalar üzerine düşündürebilir ya da nostaljik bir değişmezlik duygusuna işaret edebilir. Ancak Doreen Massey’nin tanımladığı gibi, yerellikler, sınırlılıkların ötesinde, farklılıkların karşılaşması ve çatışması ile şekillenmiş etkileşim alanlarıdır. Bu bağlamda, yerellikler, küreselleşmiş dünyayı şekillendiren hareketliliklerden ayrı düşünilemeyen ve çoklu iç çatışmaları da içeren dinamik buluşma noktaları olarak tanımlanır (Massey, 2013; Keyder, 1999; Mills, 2018). İnsanların, eşyaların, emeğin, sermayenin, hikayelerin ve deneyimlerin hareketleri (Appadurai, 1996), yerelliklerin sürekli değişen karakterini ve dinamik oluşumlarını anlamak için önemlidir. Her ne kadar ‘yerellik’ sıklıkla görsel-ışitsel içerik üretim ve tüketim süreçlerindeki yerel ve küresel ikiliğiyle ilişkilendirilmiş olsa da, aslında etkiler, akışlar, etkileşimler ve kesişimlerle şekillenir.

Film ve televizyon çalışmalarında yerellik ve yerelleştirme stratejileri kapsamlı biçimde ele alınmış; izleyici, imge ve üretimin süreçteki konumları çok yönlü biçimde değerlendirilmiştir. Televizyon söz konusu olduğunda, yerellik kavramı etrafındaki tartışmalar, temel olarak televizyon içeriklerinin orijinal ya da uyarlanmış halleriyle küresel dolaşıma katılımı ekseninde şekillenmektedir. (Moran, 2009; Baran, 2023; Kaptan&Tutucu, 2021). Örneğin, farklı içeriklerin yerel izleyiciler tarafından alımlanma süreçleri ‘kültürel veya çoklu yakınlıklar’ söylemi içinde araştırılmıştır (Straubhaar, 1991; Aslan, 2019; Yanardağoglu&Karam, 2013). Televizyon içeriklerinin globalizasyonu, televizyon endüstrilerindeki metinlerarası diyaloglara odaklanarak, farklı coğrafyalardan gelen anlatı ve üslup biçimlerine verilen yerel karşılıkları inceler (Öztürkmen, 2022; Dhoest, 2007; Aitaki, 2024). Dublaj ve altyazı yalnızca yerelleştirme pratikleri olarak değil (Adamou ve Knox, 2011), aynı zamanda çağdaş televizyon endüstrisine özgü güç dinamiklerinin bir yansıması olarak da ele alınır (Barra, 2021). Bölgesel işbirlikleri ve ortak yapımlar aracılığıyla sermaye, emek ve bilgi birikiminin paylaşılması, farklı yerellikler arasındaki bağlantıları tartışmak için bir diğer önemli konu olmuştur (Bengesser, 2018; Behlil, 2010).

Yerellikleri dinamik bir şekilde tanımlayan etkileşimler, Netflix, Amazon Prime ve Disney+ gibi ulusötesi yayın platformlarının ortaya çıkmasıyla yoğunlaşmıştır (Chalaby, 2022). Çeşitli coğrafyalardan film ve televizyon içerikleri, bu platformların kataloglarında stratejik biçimde bir araya getirilerek, ana akım televizyon akışının ‘yamalı bohça’ (Sinclair vd. 1996) yapısı, ulusötesi tartışmalar bağlamında yeniden tartışmaya açılmıştır. Küresel bir izleyici kitlesine hitap etme çabasıyla, bu yayın platformları yalnızca her yerde çalışabilecek içerikler oluşturmak için algoritmalar kullanmakla kalmaz (Lobato, 2019), aynı zamanda ‘turistik bakışı’ (Urry, 1990; Vitrinel&İldır, 2021) geliştirmek veya ulusötesi bir çekicilik yaratmak için dikkat çekici yerellikler (Havens, 2018) kullanarak ‘yerelliği’ bir strateji olarak yeniden tanımlarlar. Zhang (2010) film yapımcılarının coğrafyalar arası hareketliliğini inceleyerek, ‘hareketlilik, göç ve göçebelik’ üzerinden yerellikler arasındaki ilişkiselliğin nasıl kurulduğunu tartışır ve yerellikleri karakterize etmek için alternatif bir yaklaşım önerir. ‘Çok-yerellikler’ kavramı üzerinden tartışmaya açtığı bu süreç, yerelliği benzersizlik ve münhasırlık ekseninde özelleştiren yaklaşımlardan uzaklaşır.

Reflektif’in Görsel-İşitsel Alanda ‘Yerellikleri’ Yeniden Düşünmek özel sayısında, birçok farklı alanda, süregelen bir diyalog olarak ele alınan İyerelliklerin’ bu son derece dinamik yapısı üzerine düşünmeyi ve farklı mecralarda İyerelliklerin nasıl anlamlandırdığımızı sorgulamayı amaçlıyoruz. Başka bir deyişle, yerellik fikri; ulusal, bölgesel ve küresel ölçeklerle kurduğu ilişkiler bağlamında nasıl hayal edilmektedir? Bu hayaller, yapımların farklı kültürel bağlamlara uyum sağlama ve adaptasyon süreçlerinde nasıl bir rol oynamaktadır? Yerellikler, farklı mecralarda (sinema, televizyon veya dijital platformlar gibi) nasıl farklı şekillerde temsil edilmektedir? Yerelliğin kurgulanmasında hangi anlatı stratejileri, estetik tercihler veya kültürel kodlar belirleyici olmaktadır? sorularını çıkış noktamız olarak tanımlıyoruz. Bu özel sayıda yer alan sekiz çalışma, yerel kültürlerin ve gündelik yaşam pratiklerinin temsiller üzerinden nasıl inşa edildiğini, küresel anlatılarla nasıl etkileşime girdiğini ve bu süreçte kimlik, aidiyet, mekân ve temsil konularının nasıl yeniden tanımlandığını tartışmaya açıyor. Film, dizi, reklam, realite şov, edebiyat ve dijital platformlar gibi farklı üretim alanlarının analizi üzerinden şekillenen bu çalışmalar, bu örnekleri sadece estetik üretim alanları olarak değil, aynı zamanda toplumsal müzakereler alanları olarak konumlandırmaktadır. Yöntemsel olarak disiplinlerarası bir çeşitlilik gösteren bu çalışmalar; görsel göstergebilim, istatistiksel sahne analizi, aktör-ağ teorisi, mekânsal kuramı, kültürel çalışmalar ve medya analizine dayalı kuramsal çerçeveleri, nitel ve nicel yaklaşımları bir araya getirmektedir.

Övgü Bozgeyik, *Yerelleşmiş Dışlanma: İstanbul’da Göçmen Mekânları ve Yok-Mekânlar* başlıklı makalesinde sinemayı mekan ve dışlanmanın ve şehrin global hedefleri ile etkileşimini analiz etmek için bir araç olarak kullanır. İstanbul’da göçmenlerin deneyimlediği dışlayıcı mekânları sinematik anlatılar üzerinden analiz ederek, yerellik ve küresellik arasındaki gerilimi görünür kılar. Övkü Bozgeyik, Marc Augé’nin (1995) “yok-mekan” (non-place) kavramından ve bu kavramın küreselleşme ile ilişkili biçimde kimliksiz, geçici, aidiyet duygusu taşımayan alanları tanımlamasından hareketle, İstanbul’da geçen çeşitli film ve belgeseller aracılığıyla bu mekânsal gerçekliğin temsilini inceler. Çalışma yöntemsel olarak sinema metinlerini mekânsal kuram çerçevesinde okur; Augé’nin yanı sıra Trigg’in (2017) “yer-yoksunluk” (placelessness) kavramı ve

Appadurai'nin (1990) "ethnoscapes" yaklaşımına referansla göçmen deneyimlerini şekillendiren kent politikalarını ele alır. Göçmenler için şehir, fırsatlar kadar yabancılaşma, yerinden edilme ve belirsizlik anlamına gelir. Bu bağlamda, sinema filmleri ve belgeseller göçmenlerin yaşadığı "yok-mekanlar"ı görünür kılar ve bu mekânlar aracılığıyla aidiyet, kimlik ve hayatta kalma müzakerelerini görünür kılar. Yerellik yalnızca mekâna içkin bir aidiyet değil, aynı zamanda geçicilik içinde sürdürülen bir müzakeredir ve sinema bu süreci anlamlandırmak ve tartışmaya açmak için bize önemli bir araç sunar.

The Duke (2020): Yerel Çerçeveleme, Küresel Ağ Kurma başlıklı makalesinde, Ebru Thwaites Diken, Roger Michell'in yönetmenliğini üstlendiği *The Duke* (2020) filmini Bruno Latour'un 'aktör ağ teorisi'ni kullanarak analiz eder. Film mecrasına bir 'ağ' olarak yaklaşan Thwaites Diken, bu bağlamda, filmin hikayeleri ve karakterleri ulusal sınırların ötesine taşıyan ve farklı bağlamlarda hayat bulmalarını sağlayan heterojen bir ağ olarak tanımlar. *The Duke* filminin, işçi sınıfı siyaseti, iktidar/yargı ve Kuzey İngilizlik temsilleri arasında kurulan karmaşık ilişki ağı üzerinden ilerleyerek, kültürleri ve coğrafyaları aşan bir yapıya sahip olduğunu ileri sürer. Thwaites Diken, İngiltere'nin kuzeyini mekan edinen filmin, bir yanıyla bu coğrafyanın kültürel kodlarıyla ve kalıp anlatılarıyla şekillendiğini vurgular. Bununla beraber, filmin evrensel temalar ve mizah yoluyla, bu yerleşik temsil biçimlerini alt üst ettiğini iddia eder. Böylelikle, Thwaites Diken'in analizi, hikayesi yerele içkin kodlarla çerçevelenmiş olan filmde, bu kodların ancak küresel bir ağ ile ilişki kurularak anlam bulduğunu ortaya koyar.

Öykü Teoman, **Ev İçi Rekabetin Gündüz Kuşağında Gösterileşmesi: Gelin-Kaynana Yemek Yarışmaları Üzerine Bir İnceleme** başlıklı makalesinde, *Gelinim Mutfakta* (2018-) ve *Zuhal Topal'la Sofrada* (2018-2021) programlarını birer vaka çalışması olarak ele alır ve bu içeriklerde realite şov formatının, 'gelin-kaynana' dinamiği üzerinden nasıl yerelleştirildiğini tartışır. Televizyon çalışmalarında sık sık toplumsal cinsiyet temsiliyeti bağlamında incelenen gündüz kuşağı programlarına benzer bir yaklaşım sergileyen Teoman, realite ve yarışma programı formatlarını harmanlayan bu popüler içeriklerin, Türkiye'ye içkin temsil ve performans biçimlerini kullanarak yerelleştirildiğini öne sürer. Aile, cinsiyet ve iktidar söylemlerinin etkisi altında şekillenen gelin-kaynana ilişkisinin, bu programların merkezine alındığını söyleyen Teoman, programların bu ilişkiye olan yaklaşımının yarışmacıların öznel performansları ile birleşerek toplumsal normları yeniden ürettiğini vurgular. Bununla beraber, gelin-kaynana ilişkisini rekabet ve çatışma üzerinden tanımlayan baskın söylemlerin aksine, ortak kadınlık deneyiminin, bu asimetrik iktidar ilişkisini dönüştüren birleştirici bir etken olabildiğini de iddia eder.

Temiz Olanın Sınırları: Popüler Kültürde Simge-Nesne Olarak Ev Terlikleri başlıklı makalesinde, Esra Bici Nasır, televizyon dizileri gibi popüler kültür ürünlerinde terliğin, yerelin kültürel kodlarını yansıtan ve yeniden üreten bir nesne olarak kullanıldığını öne sürer. Makalesinde hem kültürel hem de tarihsel bağlamda, terliğin kamusal ve özel alanı birbirinden ayırma rolünü tartışan Nasır, aynı nesnenin evsel mekanı 'temizlik' ve 'kirlilik' üzerinden de ayrıştırdığını belirtir. Bununla beraber, terliğin ev içi mekanlarda kullanım biçiminin, yerel düzlemde değişen hijyen algılarına işaret ettiğini ve bu algıların, bireylerin farklı sınıfsal ve kültürel arka planlarını görünür kıldığını vurgular. Durum komedisi türündeki *Jet Sosyete* (2018–2020) ve *Yalan Dünya*

(2012–2014) dizilerini birer vaka çalışması olarak ele alan makale, küresel anlatı biçimleriyle yakından ilişkili bu tür programlarda, terliğin, toplumsal çatışmaları görünür kılan bir mizansen ögesi olarak nasıl işlevselleşebileceğini de ortaya koyar. Böylelikle Nasır, dizi karakterlerinin sınıfsal arka planlarını, kültürel sermayelerini, modernlik ve geleneksellik olan ilişkilerini gözler önüne seren bir nesne olarak ev terliğinin, popüler kültür ürünlerinde hem anlatsal hem de ikonografik anlamda yerel kodları yansıtan ve tartışan önemli bir nesne olduğunun altını çizer.

Öykü Bozgeyik’in **İş Görüşmelerinin Uyarlanması: Televizyon Dizileri Üzerine Kültürlerarası Bir Çalışma** başlıklı makalesi, kültürel yerellik, görsel anlatı ve duygusal yakınlık tartışmalarını odağına alarak, ulusötesi dizi uyarlamalarını karşılaştırmalı biçimde analiz eder. Çalışma, Güney Kore yapımı *She Was Pretty* (2015) dizisinin Türkiye (Seviyor Sevmiyor, 2016) ve Çin (Pretty Li Hui Zhen, 2017) uyarlamalarındaki iş görüşmesi sahneleri üzerinden yürütülür. Bozgeyik, Çoklu Yakınlıklar Teorisi çerçevesinde yaptığı analizde nicel çekim uzunluğu verileri, mizansen ve ses tasarımı gibi nitel göstergelerle birleştirilerek görsel anlatının kültürel anlam üretimiyle içiçeliğini tartışmaya açar. Sahne odaklı yöntem, farklı ulusötesi uyarlamaların analizinde kullanılabilecek bir model de sunar. Bozgeyik’in çalışması yerelleştirmenin sadece dil ya da mekân değişiminden ibaret olmadığını, anlatı ritmi, duygusal temsil ve görsel kurgu gibi çok katmanlı bir süreç olduğuna vurgu yapar. Aynı anlatının farklı bağlamlardaki yorumu, yerellik ve küresel anlatı pratiklerinin içiçeliğine ve duygusal bağ kurma biçimlerinin kültürlerarası benzerliklerini görünür kılar. Çalışma böylece küresel içeriklerin yerel bağlamlarda yeniden biçimlenmesini ve bu süreci belirleyen estetik stratejileri de yeniden tartışmaya açar.

Büşra Ekmen ve Ertan Toy, **Statik Görüntüden Hareketli Görüntüye; Üretken Yapay Zekânın 2B Animasyondaki Rolü** başlıklı makalelerinde, üretken yapay zeka tabanlı araçların animasyon üretimine katkılarını tartışır. Runway, Kling AI ve MiniMax Hailuo AI platformlarını birer vaka çalışması olarak ele alan yazarlar, seçilen yapay zeka uygulamalarını, hareket akıcılığı, kullanım kolaylığı, devamlılık ve görsel kalite kriterleri üzerinden karşılaştırmalı olarak incelerler. Ekmen ve Toy, animasyon üretim süreçlerinin yapay zeka platformlarının etkisi altında nasıl dönüşebileceğini tartışırken, bu platformların kullanıcılara sunduğu olanakların yerel endüstrilerin gelişimine nasıl katkı sağlayabileceğine dair de fikir üretirler.

Zadie Smith’in **White Teeth** Eserindeki Küresel Akışlar ve Yerel Sesler başlıklı makalesinde, Duygu Koroncu Özbilen, Zadie Smith’in 2000 tarihli romanını Doreen Massey’in ‘küresel bir yer duygusu’ ve ‘güç coğrafyaları’ kavramları üzerinden okur. Yazar, romandaki çok kültürlü Londra temsiline, farklılıkların karşılaşp, çatışarak etkileşime girdiği dinamik ve akışkan bir mekan olarak yaklaşır. Bu hareketli kent mekanının romanda, görsel ve işitsel öğeler üzerinden nasıl kurgulandığını sorgulayan Koroncu Özbilen, bu kurgunun yerelliği nasıl karmaşık ve etkileşimli bir alan olarak hayal etmemizi sağladığını analizleri üzerinden gösterir. Bununla beraber, iktidar ilişkileri ve kimlik politikalarının mekan ve yerellik deneyimlerini nasıl farklılaştırdığını da tartışan yazar, *White Teeth* romanının, özellikle farklı karakterlerin karşılaşmaları aracılığıyla, bu değişken deneyimleri nasıl temsil ettiğini ortaya koyar.

Kimlik Durumu: Karışık! Netflix Türkiye, Küreyerelleşme ve Reklam başlıklı çalışmada Yeşim Kaptan, Netflix Türkiye’nin yerel reklam kampanyalarına odaklanarak Netflix ta-

rafından kullanılan yerelleştirme stratejilerini incelemektedir. Bu çalışmadaki Netflix Türkiye tarafından üretilen çevrimiçi reklamların analizi, küresel bir şirketin pazar payını genişletmek ve yayıncılık sektöründe ekonomik bir avantaj elde etmek için küyerelleşmeden nasıl yararlandığını tartışmaktadır. Netflix Türkiye ile ilişkili yanmetinlerin analizi yoluyla, Netflix'in yerel reklamlarının küresel, yerel ve ulusal bağlamların kesişiminde gezinirken küyerelleşme ilkelerini etkili bir şekilde kullandığını ortaya koymaktadır. Netflix, reklam çalışmalarındaki stratejik uyarlamalar yerelliğin yeniden üretilmesine ve Netflix markasının küreyerel kimliğinin inşa edilmesine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Platformun, ulusal ve uluslararası alanda farklı kitlelere hitap eden içerikler üretme ve yayma kapasitesi ve kamuoyu tartışmalarını kolaylaştırmadaki önemli rolü, televizyon ve reklam sektörünün dinamiklerini kökten değiştirmiş ve Türkiye'de kültürel bir aracı olarak rolünü pekiştirmiştir. Reklamlar, hem dünya çapındaki tüketicilerde yankı uyandıran küresel bir kimliği ifade eder, hem de Türk kültürü ile ilişkilendirilen yerel/ulusalkültürel kod ve geleneklerin metalaştırır.r. Başka bir deyişle, Türk kültürü, Netflix'in markasını pazarlamak ve tanıtmak için kullandığı yerel kaynaklardan biri haline gelir.

Reflektif'in bu özel sayısında yer alan makalelerin tartışmaya açtığı gibi, yerellik yalnızca kültürel bir aidiyet tartışması değil; küresel ağlar, dijital teknolojiler, endüstriyel dinamikler ve estetik stratejilerle şekillenen çok katmanlı bir olgudur. Bu bağlamda, yerellik farklı ölçeklerde sürekli yeniden üretilen, müzakere edilen ve çoğu zaman çelişkili biçimlerde deneyimlenen bir süreçtir. Bu sayıda, yerelliğin medya anlatıları, görsel stratejiler, mekânsal pratikler ve kültürel üretim biçimleri üzerinden nasıl şekillendiğini ortaya koyan katkılarla, yerellik tartışmalarına disiplinlerarası ve eleştirel bir perspektif sunmayı amaçlıyoruz. Çalışmalarıyla yerellik konusunu farklı boyutlarda tartışmaya açarak bu sayıyı mümkün kılan yazarlarımıza, özel sayıya ilişkin önerimizi kabul eden editörümüz Emre Erdoğan'a ve Reflektif Dergisi yayın kuruluna; süreç boyunca yardımını esirgemeyen yardımcı editörümüz Tuğçe Erçetin Sabuncu'ya ve yayın koordinatörümüz Cem Tüzün'e, değerli destekleri, katkıları ve özverili çalışmaları için teşekkür ederiz. Bununla birlikte, titiz değerlendirmeleri ve yapıcı geri bildirimleriyle sürece katkıda bulunan kıymetli hakemlerimize de içten teşekkürlerimizi sunarız. Bu minnettarlığımızı, hem sayı editörleri olarak hem de emeği geçen tüm yazarlar adına ifade etmek isteriz.

Kaynakça

- Adamou, C., & Knox, S. (2011). "Transforming television drama through dubbing and subtitling: Sex and the Cities." *Critical Studies in Television*, 6(1), 1-21.
- Aitaki, G. (2024). "Becoming a Netflix nation: Extroversion, exportability, and visibility through a case study of Maestro in Blue." *NECSUS* 13(1), Spring 2024: 242-265.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization* (Vol. 1). U of Minnesota Press.
- Aslan, P. (2019). International Communication within the Context of Popular Culture: A Study on the Success Turkish Television Series Have Had in Latin America. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 2019(57), 25-50.

- Baran, Ş. (2023) Selling Turkish Quality: Multiple Proximities and Turkish format Exports in the Post-Streaming Era. *International Communication Gazette* 85(3-4): 271-288.
- Barra, L. (2021) "Make It Circulate! Localization, Dubbing and the Support to European Non National Crime Drama." *Detecting Europe in Contemporary Crime Narratives: Online International Conference Print Fiction, Film, and Television*, University of Bologna, June 21-23.
- Behlil, M. (2010). "Close Encounters?: Contemporary Turkish Television and Cinema." *Wide Screen*, 2(2): 1-14.
- Bengesser, C. H. (2018, November). "From Convergence to Conflict: Public service values in the co-productions between DR and ZDF." In *ECREA 2018: Centres and Peripheries: Communication, Research, Translation*.
- Chalaby, J. K. (2022). "Global streamers: Placing the transnational at the heart of TV culture." *Journal of Digital Media & Policy*, 13(2), 223-241.
- Dhoest, A. (2007). "The national everyday in contemporary European television fiction: The Flemish case." *Critical Studies in Television*, 2(2), 60-76.
- Havens, T. (2018). "Transnational Television Dramas and the Aesthetics of Conspicuous Localism." *Flow Journal*, April 30. < <https://www.flowjournal.org/2018/04/transnational-television-dramas/> >
- Kaptan, Y., & Tutucu, M. (2021). "The Rise of Kdramas in the Middle East". *The soft power of the Korean Wave: Parasite, BTS and Drama*. Kim, Youna (Ed.) Routledge.
- Keyder, Ç. (1999) "The Setting." In *Istanbul: Between the Global and the Local*. Keyder, Ç. (Ed.) Rowman & Littlefield Publishers: 3-28.
- Lobato, R. (2019). *Netflix nations: The geography of digital distribution*. New York University Press.
- Massey, D. (2013). *Space, place and gender*. John Wiley & Sons.
- Mills, A. (2018). "Cosmopolitanism as Situated Knowledge: Reading Istanbul with David Harvey." in *Istanbul Living with Difference in a Global City*. Nora Fisher-Onar, Susan C. Pearce and E. Fuat Keyman (Ed.) Rutgers University Press: 97-111.
- Moran, A. (2009). *New flows in global TV*. Intellect.
- Öztürkmen, A. (2022) *The Delight Of Turkish Dizi: Memory, Genre and Politics of Television in Turkey*. India: Seagull Books.
- Sinclair, J., Jacka, E., & Cunningham, S. (1996). *New patterns in global television. Media Studies: A Reader*, 170-189.
- Straubhaar, J. D. (1991). "Beyond media imperialism: Assymetrical interdependence and cultural proximity." *Critical Studies in media communication*, 8(1), 39-59.
- Urry, J. (1990). *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. Sage.
- Vitrinel E. ve Ildır A. (2021) Turkey dossier. *Global Internet TV Consortium*. Available at: <https://global-internet-tv.com/turkey/> (accessed on Jan 7, 2025).
- Yanardağoglu, E., & Karam, I. N. (2013). "The fever that hit Arab satellite television: audience perceptions of Turkish TV series." *Identities*, 20(5), 561-579.
- Zhang, Y. (2010). "Transnationalism and translocality in Chinese cinema." *Cinema Journal*, 49(3), 135-139.